

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ (634/8)

Ω Δ Α Ι

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ ΔΡΟΣ Θ. ΚΑΙ Φ.

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚῃ ΣΧΟΛῃ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Πρεπωδέστερον ἐθεώρησα, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ μεγάλου ἑορτασμοῦ τῆς 1900ῆς ἐπετείου τῆς ἐπὶ Ἑλληνικοῦ, ἀμα τε καὶ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους ἀφ' ἑξέως τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Παύλου, ν' ἀφήσω τὴν Μοῦσαν τοῦ ἁγίου Σωφρονίου, Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (634|8), τοῦ καὶ ὕμνογράφου, ὅπως ψάλλῃ τὰ νικητήρια εἰς τὸν μέγαν τῶν Ἑθνῶν Ἀπόστολον.

Δύο Ὡδαί, ἀφιερωμένα εἰς τὸν κορυφαῖον ἀπόστολον, ἐσώθησαν ἄχρις ἡμῶν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Σωφρονίου: α) «Θ'. Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ἀπόστολον» καὶ β) «Ι'. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἁγίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου»¹. Ἐκάστη τῶν Ὡδῶν τούτων περιλαμβάνει ἀνὰ ἑκατὸν στίχους.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος φαίνεται μοι ὅτι δὲν εἶναι τυχαῖος. Ὁ Σωφρόνιος ἐγνώριζεν, ἴσως, τὴν συμβολικὴν σημασίαν τοῦ ἀριθμοῦ ἑκατὸν, ἣν πρῶτος ὁ Ὡριγένης ἐχρησιμοποίησε² καὶ Εὐάγριος ὁ Ποντικός³ εἰτα ἐν τῷ «Πρακτικῷ» αὐτοῦ ἐφήρμοσεν εἰς δῆλωσιν τοῦ «τελείου». Τὸν κατὰ πάντα λοιπὸν «τέλειον» ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ μέλλων νὰ ὑμνήσῃ καὶ ὁ Σωφρόνιος μεταχειρίζεται δι' ἑκάστην Ὡδὴν αὐτοῦ τὸν τὴν τελειότητα συμβολίζοντα ἀριθμὸν ἑκατὸν τῶν στίχων. Ὡς ἔνδυμα δὲ ποιητικὸν χρησιμοποιεῖ τὸ Ἀνακρεόντειον, ὅπερ ἐξ ὀκτασυλλάβου συγκεῖμενον καὶ δι'

1. Migne, PG 87,3776/80 (pars tertia) καὶ 3780/4 (αὐτόθι).—Περὶ Σωφρονίου ὄρα: Δ. Σ. Μπαλάνου, Πατρολογία. Ἐν Ἀθήναις 1930 σ. 534/6 καὶ 560. Otto Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur. Freiburg i. Br. 1932 V, 36—40. Berthold Altaner, Patrologie. Freiburg i. Br. 1938 σ' 335/6. Πρ. Διοντοπόλεως Σωφρονίου, Σωφρόνιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐν «Νέα Σ.ών». Ἐν Ἱεροσολύμοις 1934 τ. 29, 241/54. 305/21. 434/42. 481/501 (Ἐξετάζονται κυρίως τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ Σωφρονίου, ἀλλ' οὐδεμίαν μνείαν γίνεται τῶν ἀνωτέρω Ὡδῶν τοῦ Σωφρονίου εἰς τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Ἐνταῦθα καὶ πλουσία βιβλιογραφία). Manual of Patrology and History of Theology by F. Caillé, A. A. translated by H. Howitt, A. A., B. A. Paris, Tournai, Roma (Printed in Belgium) τ. 1 (1936), τ. 2 (1940) II, 303/6 (βιβλιογραφία).

2. A. Harnack, Die kirchengeschichtliche Ertrag der exegetischen Arbeiten des Origenes, ἐν Texte und Untersuchungen, Bd. 42. H2 σ. 53 ('Ὀμιλ. 6' 5, εἰς Γέν.).

3. Ir. Hausherr, Le traité de l'Oraison d'Evagre le Pontique. Toulouse 1934 σ. 10. 118. Ἰουστίνου Ἱ. Μουσέσκου, Εὐάγριος ὁ Ποντικός. (Βίος—Συγγραμματα—Διδασκαλία). Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ. Ἀθήναι 1937 σ. 73/4.

ἀναπαίστου ἀρχόμενον, προήλθε κατ' ἀνάκλασιν τοῦ ἰαμβικοῦ ἰωνικοῦ διμέτρου. Ἀκολουθῶν τῇ διαβολῇ τῇ Ἐφραίμ τῇ Σύρῳ (ἀρχὰς Δ' αἰ.—373) ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῶν ᾠδῶν του, διαιρεῖ ταύτας εἰς Οἴκους, ἔχοντας ἀλφabethικὴν ἀκροστιχίδα, τούτοις δ' ἀκολουθοῦσιν ἀνὰ τέσσαρσιν τὰ καλούμενα Κουκούλια ἢ Ἀνακλώμενα, τὰ τελευταῖα συντεθειμένα κατὰ τὸ Ἐλεγεῖον ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, καθ' ὅμοιον τρόπον πρὸς τὸν δεῦτερον στίχον τούτου, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἐν μὲν τῇ πρώτῳ κώλῳ ἔχει τὸν τρίτον πόδα ἑλλιπῆ, ἐν δὲ τῇ δευτέρῳ τὸν ἕκτον πόδα, τῆς ἑλλείψεως ἀναπληρουμένης διὰ παρατάσεως τῆς φωνῆς. Ἐπειδὴ δ' ὡς εἵπομεν οἱ στίχοι αὐτοῦ ἀρχονται δι' ἀναπαίστου, ἔχοντος τὴν πρώτην συλλαβὴν βραχεῖαν, διὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἀλφabethικῆς ἀκροστιχίδος ἑλλείπουσι τὰ μακρὰ γράμματα η καὶ ω. Σημειωτέον δ' ὅτι πάντες οἱ στίχοι τῶν ᾠδῶν τούτων τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν, ἐκτὸς τῶν στ. 11, 39, 53, 61, 82 καὶ 93 τῆς πρώτης ᾠδῆς, τονιζομένων εἰς τὴν λήγουσαν. Ἀπαξάπαντες οἱ στίχοι τῆς δευτέρας ᾠδῆς τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν¹.

Ἄλλ' ἔλθωμεν ἐγγύτερον ἐπὶ τὸ περιεχόμενον τῆς πρώτης ᾠδῆς διὰ ν' ἀντιλήσωμεν ἐκ ταύτης τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ Ὑμνωδοῦ. Παρατίθεμεν ἐν πρώτοις τοὺς τέσσαρας πρώτους Οἴκους μετὰ τοῦ Κουκουλίου:

«Θ'. Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν Ἀπόστολον»

Ἄρετῶν μέλιττα Παῦλε
Ἐπὶ σοὺς ἄγοις με σίμβλους,
Ἵνα σὸν μέλι τρυγῇσας
Ἱερῆς τροφῆς μετάσχω.

Γένος Ἀβραὰμ φυτεύει
10 Ὁ μέγας Θεοῖο λάτρης,
Κιλικῶν τρέφουσι Ταρσοὶ
Ἐπὶ γῆς φανέντα Παῦλον.

5 Βασιλεῦ μελῶν προφήτα,
Κιθάρην δίδου τινάσσειν,
Ἄρετῶν ὅπως γενάρχην
Μέλεσιν σοφοῖσι μέλψω.

Δρόμον ἐκ βρέφους ὁδεύων
Ἄγιων σοφῆς γενέθλης,
15 Ἰδίην ἀφῆκε πάτρην,
Πατέρων πόλιν γενναίαν.

Ῥίψα φιλευσεβέων ἔπλετο, Παῦλε,

Ἐν χθονὶ τετραπόρῳ γείναο μόσχους».

Τὰ δύο πρῶτα τετράστιχα ἀποτελοῦν τὸ προοίμιον τῆς ᾠδῆς. Ἐπεύχεται ἐν πρώτοις ὁ ποιητὴς καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν τὸν Παῦλον, ὃν καὶ «μέλιττα ἀρετῶν» προσονομάζει, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅστις

1. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ Σωφρονίου ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ὑμνογράφου καὶ τῆς ὑπὸ τούτου χρησιμοποίησεως τοῦ ἀνακρεοντείου μέτρου, ὑπαιδέτατα ἐπραγματεύθη ὁ καθηγητὴς Π. Τρεμπέλας ἐν τῇ ἔργῳ αὐτοῦ: Ἐκλογὴ Ἑλληνικῆς Ὑμνογραφίας. Ἀθῆναι 1949 (Βιβλιοθήκη Ἀποστολικῆς Διακονίας, 20) σ. 124—136. Ἐν σ. 126/7 ἡ ᾠδὴ τοῦ Σωφρονίου «Εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Ἀποστόλου»,

«λειμῶνα ἀρετῶν καὶ παράδεισον πνευματικόν» τὴν Παύλου ψυχὴν ἐκάλεσεν, ὥπως ὁδηγήσῃ τὸν ὑμνωδὸν εἰς τοὺς ἑαυτοῦ «σίμβλους», ἤτοι τὰς κυφέλας τὰς πνευματικὰς, τοὺς θησαυροὺς τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ, διὰ τὰς τρυγῆσιν τὸ μέλι καὶ τὴν ὑπὲρ μέλι γλυκυτάτην ἡδονὴν τῆς ἱερᾶς πνευματικῆς τροφῆς, ἣν προσφέρουσιν ὁ βίος καὶ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ μεγάλου τῶν Ἑθνῶν ἀποστόλου.

Ἐξαίτεται εἶτα ἐκ τοῦ Προφητάνακτος Δαυῖδ, τοῦ κορυφαίου τῶν ποιητῶν, τοῦ βασιλέως τῶν Μουσῶν, τοῦ ὑπερόχου μελοποιοῦ καὶ τοῦ ἀφθάστου τῆς θρησκευτικῆς λυρικῆς ποιήσεως ὑμνωδοῦ, ὥπως δώσῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὴν χάριν νὰ παῖξῃ τὴν κιθάραν διὰ τὰ μέλψῃ καὶ νὰ ὑμνήσῃ μὲ μέλη σοφὰ καὶ ἄγρια τὸν «γενάρχην τῶν ἀρετῶν», τὸν θεῖον Παῦλον. Καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἄδικον ὁ ποιητὴς ἐξ ὑπ' ἀρχῆς τὸν θεῖον ἀπόστολον ὡς τὸν «γενάρχην τῶν ἀρετῶν» κατονομάζων, ἀποδεικνύει αὐτὸς ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος τὸν μέγαν ἄνδρα Παῦλον ὑμῶν, ἐν οἷς οὗτος λέγει: «Τί ποτέ ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ ὅση τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἡ εὐγένεια, καὶ ὅσης ἐστὶ δεκτικὸν ἀρετῆς τουτὶ τὸ ζῶον, ἐδειξε μάλιστα πάντων ἀνθρώπων ὁ Παῦλος· καὶ νῦν ἔστηκεν, ἐξ οὗ γέγονε, λαμπρᾶ τῇ φωνῇ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐγκαλοῦντας ἡμῶν τῇ κατασκευῇ ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ Δεσπότου, καὶ προτρέπων ἐπ' ἀρετῇ, καὶ τὰ ἀναίσχυτα τῶν βλασφημιῶν ἐμφράττων στόματα, καὶ δυνεῖς ὅτι ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων οὐ πολὺ τὸ μέσον, ἐὰν ἐθέλωμεν προσέχειν ἑαυτοῖς. Οὐ γὰρ ἄλλην φύσιν λαχὼν, οὐδὲ ἑτέρας κοινωνήσας ψυχῆς, οὐδὲ ἄλλον οἰκήσας κόσμον, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ γῇ καὶ χώρᾳ καὶ νόμοις καὶ ἔθεσι τραφεῖς, πάντας ἀνθρώπους ὑπερηκόντισε τοὺς ἐξ οὗ γεγόνανσι ἄνθρωποι γενομένους. Ποῦ τοίνυν οἱ λέγοντες, ὅτι δύσκολον ἡ ἀρετὴ, καὶ εὐκόλον ἡ κακία; Οὗτος γὰρ ἀντιφθέγγεται τούτοις, λέγων· «Τὸ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον δάρος δόξης κατεργάζεται» (Β' Κορ. 4, 17). Εἰ δὲ τοιαῦται θλίψεις ἐλαφραί, πολλῷ μᾶλλον αἱ οἰκοθεν ἡδοναί».

Ἀπὸ τοῦ ἐπομένου τετραστίχου ὁ ποιητὴς ἀρχεται ἀφηγοῦμενος μὲ ἐπιγραμματικὴν χάριν τὴν καταγωγὴν τοῦ μεγάλου τῶν Ἑθνῶν ἀποστόλου, τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν τούτου μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του διὰ τοῦ θαύματος τῆς Δαμασκοῦ, τῆς θεραπείας τῆς τυφλώσεώς του ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου βαπτίσεώς του, συμφώνως πρὸς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν Πράξεων 9, 1—19.

Περὶ τῆς καταγωγῆς του ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος λέγει: «ἐγὼ ἄνθρωπος μὲν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεύς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης» (Πράξ. 21, 39). Καὶ κατωτέρω: «ἐγὼ εἰμι ἄνθρωπος Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατετραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ πεπαιδευμένος κατὰ ἀκριβείαν τοῦ πατρῶου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. 22, 3). Καὶ ὁ ποιητὴς τὴν Ἰουδαϊκὴν καταγωγὴν τοῦ ἀπο-

στόλου επισημαίνων, αναφέρει τὸν Γενάρχηγ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Ἔθνους, τὸν Ἀβραάμ, τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀληθινοῦ λάτρηγ. Οὗτος λέγει ἐφύτευσε τὸ «γένος» τῶν Ἑβραίων, ἐξ οὗ καὶ ὁ θεὸς Παῦλος κατήγετο. Οἱ Ταρσοὶ δὲ τῶν Κιλικίων, ἐνθα εἶδε τὸ φῶς τὸ πρῶτον ὁ Παῦλος, τρέφουσι τὸ κατ' ἀρχὰς τὸν «ἐπὶ γῆς φανέντα Παῦλον». Τὸ «φανέντα» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἐμφαντικῶς, ὅτι δηλ. ὁ Παῦλος ὡς ἀστήρ πρῶτου μεγέθους ἐπὶ γῆς ἐφάνη, ἵνα φωτίσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ σκότους καὶ τῆς πλάνης διάγοντα εἰδωλολατρικὰ Ἔθνη.

Ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας ὦδευε τὴν ὁδόν, ἣν τῆς σοφῆς γενεᾶς τοῦ τὰ ἅγια ὑποδείγματα τῶν Προφητῶν εἶχον διαγράψει καὶ τυπώσει. Καταγόμενος δ' ἐκ φαρισαϊκοῦ οἴκου, φαρισαῖος ὢν καὶ αὐτός, ἀφῆκε τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα αὐτοῦ, τὴν Ταρσόν, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τελειοποιῆσιν ἐν τῇ ραββινικῇ διαλεκτικῇ. Παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Γαμαλιήλ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας φοιτῶν, ἡσκήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐτελειοποιήθη ἐν τῇ σπουδῇ τοῦ Νόμου καὶ τῆς Γραφῆς καὶ ἐν τῇ ραββινικῇ διαλεκτικῇ.

Ἐν τῷ κουκουλίῳ ὁραματιζόμενος ὁ ποιητῆς τὸ δλον οἰκοδόμημα τοῦ μεγάλου τῶν Ἑθνῶν ἀποστόλου, ἀναφωνεῖ πλήρης θαυμασμοῦ: «ὦ Παῦλε, ὅπως ῥίζα καὶ βῆθρον καὶ ἔρεισμα ἐγένου δλων τῶν φιλευσεβῶν, τῶν πιστῶν τοῦ Ναζωραίου ὁπαδῶν καὶ φιλοχρίστων μαθητῶν σου, πασῶν τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν γενεῶν. Σὺ, ὦ Παῦλε, ἐγέννησας τοὺς «μόσχους», ἦτοι τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς, ἐξ ὧν τὸ μέγα—μεγαλωστὶ ὑψούμενον δένδρον τῆς αἰιθαλοῦς θείας Νύμφης, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἀπετελέσθη καὶ τοὺς γλυκυτάτους αὐτοῦ καρποὺς ἀπέδωκεν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ· «ἐν χθονὶ τετραπόρῳ», δηλ. εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἢ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

«Ἐδιδάσκετο προθυμῶς	Ζαθέους νόμους τελέσας
20 Ἱερὰς γραφὰς τοκήων	Φαρισαῖος ἦν ἐς ἄκρον,
Ἱερουσαλήμ κατ' ἄστν	25 Ὅθεν εὐσεβῶν ὑπῆρχεν
Ὑπὸ τῶν σοφῶν φρονούντων.	Ἐτέρων πλέον διώκτης.

Θαλάμους δὲ τοὺς δικαίων

Ἀγρίως δλους ἐπόρθει,

Ἀγίους δὲ τοὺς ἐν ἄστει

30 Ἐδίδου φέρειν φονεύειν.

ὦ φρενός, ὦ μανίης ἥς πέλε Παῦλος

Ὅττι σοφῶν ἀγέλην πᾶσαν ἀνῆρει.

Ἐν Ἱερουσαλήμ ὁ νεαρὸς καὶ ζηλωτῆς τῶν πατρίων Παῦλος ἐδιδάσκετο μετὰ προθυμίας καὶ ζήλου τὸν Νόμον καὶ τὰ Ἱερὰ Γράμματα τῶν Πατέρων αὐτοῦ ὑπὸ τῶν «σοφῶν φρονούντων» Ῥαββίνων, περὶ ὧν καὶ ὁ Προφήτης εἶπεν (Ἠσ. 29,14): «ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω» (Πρβ. Ψαλμ. 33,10). Ἐκ τῆς διδαχῆς τῶν Ῥαββίνων ἀπέκτησεν οὐ μόνον

νον τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ Νόμου, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄγριον φαρισαϊκὸν φανατισμὸν, ἀναδειχθεὶς «περισσοτέρως ζηλωτὴς τῶν πατρικῶν παραδόσεων» (Γαλ. 1,14). Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἀπέβη ὁ Παῦλος ὁ πλέον φανατικὸς διώκτης τῶν ἀληθινῶν «εὐσεβῶν», τῶν χριστιανῶν, ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ὁποίων ἐδύλεπεν ὁ μέγας ἰδεολόγος φοδερὸν κίνδυνον διὰ τὸν Ἰουδαϊσμὸν. Τοῦτο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος ὁμολογεῖ, λέγων: «Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου» (Γαλ. 1,13). Ἐν ταῖς Πράξ. 8,3 ἀναγινώσκομεν: «Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακὴν». Τοῦτο ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὁ ποιητὴς ἐν τῷ τρίτῳ τετραστίχῳ, λέγει ὅτι ὁ Παῦλος πλήρης μίσους κατὰ τῶν χριστιανῶν εἰσέβαλλεν εἰς οἴκους τοὺς οἴκους τῶν δικαίων καὶ ἀφοῦ συνελάμβανεν αὐτοὺς παρέδιδε τούτους πανοικί—ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας—τοὺς κατοικοῦντας τὸ ἱερὸν ἄστυ, ἤτοι τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς τοὺς θρησκευτικούς ἡγέτας τῶν Ἑβραίων, ἵνα κατὰ τὸν Νόμον αὐτῶν δικάσωσι τούτους, μάλιστα δὲ τινὰς τούτων εἰς τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον παραδώσωσιν, ὡς ἔπραξαν διὰ τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον. Τοῦτο σημαίνει ὁ στ. 30: «Ἐδίδου φέρων φονεῦειν». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ποιητὴς ἐν τῷ κουκουλίῳ, τῷ ἐν εἵδει ἐφυμνίου ἱσταμένῳ, πλήρης ἀγωνίας καὶ δέους πρὸ τοῦ μένους τοῦ ἐξηγριωμένου τούτου διώκτη τοῦ χριστιανῶν, ἀναφωνεῖ: «Ῥ τῆς ἀσυνέτου φρενός, ὦ τῆς φανατικῆς μανίας καὶ τῆς ἀγριωπῆς διαθέσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατείχεσο τὸ πάλαι, Παῦλε. Ἡ μανία αὕτη σὲ κατέστησε τὸ φόβητρον τῶν χριστιανῶν, διότι ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ σου κινούμενος ὠδήγηεις τὴν πνευματικὴν «ἀγέλην» τῶν ἀληθῶν «σοφῶν» πρὸς τὸ μαρτύριον καὶ τὸν θάνατον»!

Ἱερὴν ἔβαλλε πίστιν
Μανικὸς πέλων διώκτης,
35 Κατὰ τὰς πόλεις δὲ βαίνων
Ἀγίους κόλαζε πάντας.

Κακὰ γράμματα γραφέντα
Λάβεν ἐκ κακῶν προέδρων,
Ἀγίους ὄσους Δαμασκός
40 Τρέφε δεσμίους κομίσσαι.

Λόγος ἐκ πόλου προκύψας,
Ὁ λόγῳ πόλον κυλίνδων,
Ἄμα φωτὶ παμμεγίστῳ
Τρέπεν ὡς τάχιστα Παῦλον.

45 Μέσον ἡμέρας δὲ λάμπας,
Φάος ὁμμάτων ἀπούρας
Κατὰ γῆν τάνυσσε Σαῦλον
Κατὰ γῆν κακῶς μανέντα.

Χριστὸν ὅλων μεδέων σὺν γενετῇρι
50 Παῦλον ἀπ' ἀντιβίου τεύξατο λάτρην».

Ἐξακολουθεῖ ὁ ποιητὴς ἀφηγοῦμενος καὶ ἐν τοῖς δυσὶν ἐν συνεχείᾳ τετραστίχοις τὸ κατὰ τῶν χριστιανῶν μένος τοῦ φανατικοῦ Φαρισαίου Σαύλου. Κατεδίωκεν οὗτος τὴν ἱερὰν τῶν χριστιανῶν πίστιν, γενόμενος διώκτης «μα-

νικῶς», εἰς τὰς διαφόρους δὲ πόλεις εἰσέρχόμενος πάντας τοὺς «ἀγίους», τοὺς πιστοὺς τοῦ Ναζωραίου ὁπαδοὺς σκληρῶς ἐτιμῶρει καὶ ἐβασάνιζεν. Ὁ ἀσύνητος φανατισμὸς τοῦ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτοῦ νεανίου ὠδήγησε τοῦτον εἰς τὸ νὰ ἐκζητήσῃ συστατικά γράμματα παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὰς συναγωγὰς τῆς Δαμασκοῦ, ἵνα συλλάβῃ τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὰς χριστιανὰς τῆς πόλεως ταύτης καὶ δεσμίους σύρῃ τούτους εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπως δικασθῶσι κατὰ τὰς αὐτηρὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Νόμου. Σχετικῶς αἱ Πράξεις τὰ ἐξῆς ἀναφέρουσιν : «Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόβου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεὶ ᾗτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τις εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ» (Πράξ. 9, 1—2). Τοῦτο ἔχων καὶ ὁ ποιητὴς πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐπάγεται : «Κακὰ γράμματα γραφέντα ἔλαβεν ἐκ τῶν κακῶν προέδρων, ἦτοι ἐκ μέρους τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν λοιπῶν θρησκευτικῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων, ὅπως ἐρχόμενος εἰς Δαμασκὸν, σύρῃ δεσμίους ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους ἐκ τῶν ἀγίων, ἦτοι τῶν χριστιανῶν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ παραδώσῃ τούτους εἰς τὸ μαρτύριον».

Ἀπὸ τοῦ ἐπομένου τετραστίχου ἄρχεται ὁ ποιητὴς ἀφηγοῦμενος τὸ μέγα θαῦμα τῆς Δαμασκοῦ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Παύλου. Ὡς πάντοτε ἐπιγραμματικὸς καὶ θαυρῶν, ἐκθέτει μὲ φυσικὴν ἀπλότητα καὶ περισσὴν χάριν, ἐπὶ τῇ δάσει τῆς ἀφηγήσεως τῶν ἱερῶν κειμένων, τὸ μέγα θαῦμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου καὶ τῆς ἀπὸ διώκτου εἰς ἑνθερμον τοῦ Χριστοῦ μαθητὴν μεταστροφῆς του. Αἱ Πράξεις ἀφηγοῦνται : «Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίξειν τῇ Δαμασκῷ, ἐξαίφνης τε αὐτὸν περιήστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν...». Ἐπὶ τῇ δάσει τῆς ἀφηγήσεως ταύτης καὶ ὁ ποιητὴς ἐπὶ τὸ λυρικώτερον ἀποφαίνεται : «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ διὰ τοῦ λόγου Αὐτοῦ τὸ Σύμπαν κινῶν καὶ τὴν γῆν, προκύψας πρὸς στιγμὴν ἐκ τοῦ Ὑπερπέραν ἐν εἴδει ἀστραπῆς παμμεγίστου, ἀκαριαίως μετέστρεψε καὶ μετέβαλε τὸν μανιακὸν διώκτην Παῦλον εἰς ἑνθερμον ὁπαδὸν Του». Πῶς δὲ ἔγινε τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα, περιγράφει πολλῶ παραστατικώτερον ἐν τῷ ἐν συνεχείᾳ τετραστίχῳ : «Λάμπας ὁ Κύριος ἐν μεσούσῃ ἡμέρᾳ, ὅτε δηλ. ὁ ἥλιος ἐμεσουράνει καὶ μεσημβρία περίπου ἦτο, ἀφοῦ ἀφῆρεσεν ἐκ τῶν ὀμμάτων τοῦ Σαύλου τὸ φῶς, ἐξετίναξεν ἐπὶ τὴν γῆν τὸν κακῶς μανέντα κατὰ τῶν χριστιανῶν φοβερόν διώκτην Σαῦλον». Τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα κινεῖ τὸν ποιητὴν εἰς τὸ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι μόνον ὁ προνοητὴς τῶν πάντων Θεὸς καὶ ὁ Υἱὸς Αὐτοῦ καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἐπετέλεσαν τὸ θαῦμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου, ὥστε ἀπὸ ἐχθρὸς νὰ γίνῃ οὗτος ὁ ὑπέρροχος τοῦ Χριστοῦ λάτρης καὶ ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου Του κήρυξ. Τοῦτο ὁμολογεῖ ἐν τῷ κουκουλίῳ ὁ ποιητὴς : «Ὁ Χριστός, ὁ περὶ πάντων μεριμνῶν καὶ προνοῶν μετὰ τοῦ γεννήτορος Πατρὸς Αὐτοῦ ἐδημιούργησε τὸν Παῦλον ἀπὸ φανατικὸν καὶ μανιώδη ἐχθρόν, ἑνθερμον τοῦ Εὐαγγελίου Του λάτριν».

Ὁ ποιητὴς εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιγραμματικὴν καὶ καλλιπετὴ αὐτοῦ φράσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν προσεκτικὴν καὶ ἀκριβεστάτην δογματικὴν διατύπωσιν τῶν λέξεων. Αἱ μετοχαὶ «προκύψας—κυλίνδων», «λάμψας—ἀπούρας» εἶναι προσεκτικῶς ἐκλελεγμένα διὰ ν' ἀποδώσουν ὑψηλὰς δογματικὰς ἐννοίας, τὰ δὲ ῥήματα «τρέπεν—τάνυσσε» εἶναι δηλωτικὰ τοῦ γενομένου θαύματος. Ὡραιοτάτη εἶναι καὶ ἡ ἀντίθεσις : «Μέσον ἡμέρας δὲ λάμψας—Φῶς ὁμμάτων ἀπούρας». Φῶς ἐκπάγλου ὠραιότητος ἐκχύνεται, ἀλλ' ὁ Παῦλος εἰς σκότος περιάγεται καὶ τυφλοῦται. Τυφλοῦται κατὰ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς διὰ νὰ ἀνοίγουν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς του καὶ ἴδῃ καὶ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀνέσπερον Φῶς τῆς θείας ὠραιότητος τοῦ πνευματικοῦ Ἡλίου. Ἐξετίναξεν ἐπὶ τὴν γῆν τὸν κακῶς μανέντα Σαῦλον διὰ ν' ἀνεγείρῃ τὸν μέγαν Παῦλον ὡς κορυφαῖον ἀπόστολον. Τὴν αἰτίαν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου θαύματος ἐπεξηγῶν καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, λέγει : «Ἐπεὶ οὖν οὕτω σφοδρὸς ἦν καὶ ἀπρόσιτος, σφοδροτέρου ἐδεῖτο χαλινοῦ, ἵνα μὴ τῇ ῥύμῃ τῆς προθυμίας ἀγόμενος, καὶ παρακούσῃ τῶν λεγομένων. Διὰ δὴ τοῦτο καταστέλλων αὐτοῦ τὴν μανίαν ἐκείνην, πρῶτον κατευνάζει τὰ κύματα τῆς ῥαγδαίας ὀργῆς ἐκείνης διὰ τῆς πηρώσεως, καὶ τότε αὐτῷ διαλέγεται, δεικνύς τῆς σοφίας αὐτοῦ τὸ ἀπρόσιτον, καὶ τὸ τῆς γνώσεως ὑπερέχον, καὶ ἵνα μάθῃ τίνα πολεμεῖ, ὃν οὐ μόνον κολάζοντα, ἀλλ' οὐδὲ εὐεργετοῦντα δύναται ἐνεγκεῖν. Οὐ γὰρ σκότος αὐτὸν ἐπῆρωσεν, ἀλλ' ὑπερβολὴ φωτὸς αὐτὸν ἐσκότισε»¹.

Ἡοέειν δὲ τὸν βαλόντα
Ὁ βαλὼν θέλων τυπέντα,
Λέγεν ἡμέρας Ἰησοῦς
Ἐπὶ γῆς πεσόντι Σαῦλφ.

55 Ἐνὸν εὐσεβοῦσι ῥέξεις
Ἐμέ, Σαῦλε, νῦν διώκων.
Ἀπαμείβεται δὲ Σαῦλος·
Λέγε μοι, τίς αὐτὸς ἔσκες;

Ὁ Θεὸς πάλιν βοήσας
60 Φάτο πρὸς λαλοῦντα Σαῦλον,
Τελέθω, λέγων, Ἰησοῦς
Ἀπὸ Ναζαρεθ πολίχνης.

Πάλιν ὁ φέρων τὰ πάντα,
Τελέθω ὃν ἐκδιώκεις,
65 Βαρύ σοι πόδας τιταίνειν
Ἀταλοὺς πρὸς ὀρθὰ κέντρα.

Ἀχλύος ἡερίης, ἔμπλεε, Παῦλε,
Εἰπέ, πόθεν στεροπαῖς πᾶσι φαεῖνεις;»

Ἡ cod. Barber., κατὰ τὴν παρὰ Migne σημ. 96, ἀντὶ τοῦ «ἡμέρας» ἔχει «ἡμέρως», ὅπερ ἀποδίδει πληρέστερον τὸ νόημα. Ἡ σειρὰ λοιπὸν τῶν λέξεων τοῦ πρώτου τετραστίχου πρὸς πλήρη κατανόησιν ἔχει ὡς ἐξῆς : «Ὁ βαλὼν (Ἰησοῦς) θέλων τὸν τυπέντα (Παῦλον) νοεῖν τὸν θαλόντα, ἡμέρως ἔλεγε Σαῦλφ πεσόντι ἐπὶ γῆς», ἥτοι «ὁ Ἰησοῦς, ὅστις διὰ τοῦ ἐκπάγλου εἰς ὠραιότητα καὶ λάμψιν θείου φωτὸς κατέρριψε περιδεῇ τὸν διώκτην Παῦλον κατὰ

1. Migne, PG 50, 487.

γῆς, θέλων ὅπως νόησῃ καὶ πιστεύσῃ τὸν ποιήσαντα τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα καὶ τὸν δληθέντα Παῦλον εἰς συναίσθησιν καὶ ἀναγνώρισιν τῆς θεότητός Του ὁδηγήσῃ, μὲ ὕφος ἡρεμον καὶ γλυκὺ ἔλεγεν εἰς τὸν κατακείμενον, μεστὸν φόβου καὶ τρόμου, Σαῦλον». Ἡ σχετικὴ ἀφήγησις τῶν Πράξεων, ἣν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὁ ποιητής, λέγει : «καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις ; εἶπεν δέ· τίς εἰ, κύριε ; ὁ δέ· ἐγὼ εἰμι Ἰησοὺς ὃν σὺ διώκεις· ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεται σοι ὃ τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδέν·α δὲ θεωροῦντες» (Πράξ. 9,4—8). Τὸ ἀπαρέμφατον «Νοέειν» τοῦ τετραστίχου ἐγκλείει ὅλον τὸ νόημα τῆς ὑπερφυοῦς ἀποκαλύψεως τοῦ Κυρίου εἰς τὸν μανιακὸν διώκτην Του Σαῦλον. Ἄμα ἤκουσθη ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου ὁ ἀγέρωχος Φαρισαῖος ἐκτινάσσεται κατὰ γῆς καὶ ἅμα ἔλαμψεν τὸ ὑπέρλαμπρον Φῶς τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ ὁ Παῦλος τυφλοῦται. Ἀπὸ τοῦ νῦν συντρίβεται τὸ ἐγωιστικὸν κατασκευάσμα τοῦ ἰδεολόγου Φαρισαίου, «καινὴ δὲ κτίσις» οἰκοδομεῖται ἐν αὐτῷ. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ χάρις ἡ ἐν Χριστῷ καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐναντι τοῦ ἁμαρτωλοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἁμαρτωλοῦ. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Παῦλος, ἔγραφε πρὸς τὸν Τιμόθεον τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν τοὺς ἀθανάτους λόγους του : «Χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν, τὸ πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὕβριστήν· ἀλλὰ ἡλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ, ὑπερεπλεόνασεν δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης· τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοὺς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἡλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτῳ ἐνδείξῃται Ἰησοὺς Χριστὸς τὴν ἄπασαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Α' Τιμ. 1,12—16).

Πρῶτος ὁμιλεῖ ὁ ἀποκαλυφθεὶς Κύριος εἰς τὸν περίτρομον διώκτην του καὶ λέγει πρὸς αὐτόν : «Ἐμέ, τὸν ὅποιον σὺ νῦν διώκεις ὡς «ξέγον» μέλλεις νὰ κηρύξῃς εἰς τοὺς «θέλοντας εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Β' Τιμ. 3,12). Ἡ γλυκεῖα προσφώνησις τοῦ Κυρίου ἐνθαρρύνει τὸν Σαῦλον εἰς τὸ νὰ ἐρωτήσῃ : «Λέγε εἰς ἐμέ, ποῖος εἶσαι, Κύριε ;» Καὶ ὁ Θεὸς πάλιν βοήσας ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαλοῦντα Σαῦλον· «Ἐγὼ εἰμι Ἰησοὺς ὁ ἀπὸ Ναζαρετ τῆς πολίχνης». Καὶ ὁ φέρων τὰ πάντα Θεάνθρωπος ἐπάγεται : «Ἐγὼ εἰμι, ὃν σὺ διώκεις. Εἶναι βαρὺ καὶ σκληρὸν διὰ σὲ νὰ λακτιζῇς τοὺς τρυφεροὺς πόδας σου ἐπάνω εἰς τὰ ὀρθῶς ἱστάμενα καρφιά». Καὶ ἐν κουκουλίῳ ὁ ποιητής ἐρωτᾷ τὸν ἐσκοτισμένον διώκτην τοῦ Χριστοῦ Σαῦλον : «ὦ Παῦλε, σὺ ὅστις εἶχες τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν περιβεβλημένην πλήρως ὑπὸ ἀοράτου ἀχλύος, εἰπὲ καὶ ὁμολόγησον νῦν πόθεν λαδὼν ἐκπέμπεις τὰς θείας λάμψεις, τὰς ὑπερέχουσας ἀστραπὰς τοῦ πνεύματός σου εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ;» Πόθεν ἄλλοθεν,

εἰμὴ ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ θεοῦ Φωτός, τοῦ εἰς αὐτὸν ἀποκαλυφθέντος καὶ ἐμφανισθέντος, τοῦ σκοτίσαντος μὲν πᾶν ὄλικόν καὶ γαιῶδες, ἀλλὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς τοῦ Παύλου ἀνοίξαντος καὶ ὄλιν εἰς φῶς μεταβαλόντος, ὅπως φωτίξῃ ἕσσαι πάντας τοὺς θέλοντας ἰδεῖν τὸ ἀνέσπερον Φῶς καὶ πιστεῦσαι εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τὸν Αὐτρωτὴν τοῦ κόσμου :

«**Ρ**υπαρὸν ζόφον κομίζων
70 Βλεφάροις, ἕς ἄστὺ βαίνεις,
Ὅτι σοι πάλιν λαλήσω
Ἄ σε, Παῦλε, δεῖ τελέσσαι.

Τότε δὴ μαθὼν ὁ Σαῦλος
Ὅτι Χριστὸς αὐτὸς ἔλκει,
Ἐτάρων χέρας κρατοῦντων,
80 Ὅτε τυφλός, ἠκολούθει.

Σὺ γὰρ ἔθνησι φασίνους
Θεῖκόν φῶς διδάσκων,
75 Σὺ τὸν Ἰσραὴλ ἐλέγξεις
Γενεὴν ἀπιστον οὔσαν.

Ὑπονυκτίῳ δὲ λήξει
Ὅναρ ἐμφανείς ὁ Χριστὸς
Ἀνανίαν ἄνδρα θεῖον
Ἐπὶ Σαῦλον εὐθὺ πέμψεν.

85 Φεγγοτόκον σκοτίνην ἔδρακε Παῦλος

Ὅφρα βροτῶν ζοφεράν ἀχλὺν ἀπάξοι».

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω τέσσαρσιν τετραστίχοις ὁ ποιητὴς ἐπὶ τὸ λυρικώτερον ἐκτίθησιν ὅτι αἱ Πράξεις περαιτέρω ἀφηγοῦνται περὶ τοῦ θαύματος τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου. Ἐν Πράξει 9, 6 ὁ Κύριος λέγει τῷ Παύλῳ· «ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεται σοι ὅτι σε δεῖ ποιεῖν. Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἕνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδὲν δὲ θεωροῦντες... χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἐπιεν». Καὶ κατωτέρω (Πράξ. 22, 10—12): «ὁ δὲ κύριος εἶπεν πρὸς με· ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κακεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακται σοι ποιῆσαι. ὥς δὲ οὐκ ἔβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι ἦλθον εἰς Δαμασκόν». Καὶ ἐν Πράξ. 26, 16—19: «ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαι σε ὑπρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἰδές με ὧν τε ὀφθῆσμαι σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ ἀποστέλλω σε, ἀνοίξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κλήρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ».

Ὁ ποιητὴς ταῦτα τὴν λύραν τοῦ διὰ τὴν ψάλῃ τὴν «φεγγοτόκον σκοτίνην» τοῦ μακαρίου Παύλου μὲ τὴν θεσπεσίαν φωνήν, τὴν τόσον γλυκεῖαν, ἀλλ' ἅμα καὶ ἀπλὴν καὶ ἀπέριτον, τῶν στίχων του· «Σύρων τὸ μελανὸν σκότος ἐν τοῖς βλεφάροις, εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν, ἔνθα καὶ πάλιν θὰ εἶπω εἰς σέ, ὦ Παῦλε, ὀφείλεις τὴν πρᾶξιν». Ἀπὸ τοῦ νῦν ὁ πρῶτος διώκτης γίνεται τὸ

«σκευός ἐκλογῆς» τοῦ Κυρίου. Αὐτὸς θὰ διακηρύξῃ εἰς τὰ Ἑθνη καὶ εἰς τὸν οἶκον Ἰσραὴλ τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας. Τὸν κήρυκα τῶν Ἑθνῶν ὁμοῦ καὶ ὁ ποιητὴς ἐν τῷ ἐν συνεχείᾳ τετραστίχῳ, ἐπαναλαμβάνων τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Παῦλον μὲ ἐνδυμα ποιητικόν: «Διότι σὺ θὰ φανερώσῃς εἰς τὰ ἔθνη τὸ θεῖον Φῶς καὶ θὰ διδάξῃς τὴν Ἀλήθειαν περὶ ἐμοῦ· σὺ θὰ ἐλέγξῃς τὴν ἀπιστον καὶ διεστραμμένην γενεάν τῶν Ἰουδαίων». Ποῦ ὁ ἀγέρωχος διώκτης; Ποῦ ὁ αὐστηρὸς διαλεκτικὸς βραδυνιστής; Ἀπὸ τοῦ νῦν ὑποτάσσεται πλήρως εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ Κυρίου. Οὐδεμία ἐρώτησις ποῦ, πότε καὶ πῶς θὰ γίνουν ὅσα ὁ Κύριος ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν. «Τότε λοιπὸν ὁ Σαῦλος μαθὼν ὅτι αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ὁ Λυτρωτὴς καὶ Μεσίας ἔλκει τοῦτον πρὸς ἑαυτόν, τυφλὸς ἔτι ὢν ἀφίσταται εἰς τὰς χεῖρας τῶν συνοδῶν του, ὅπως συνοδεύσωσιν αὐτόν, καὶ ἡκολούθει». Ἀλλὰ τί συνέβη ἐν Δαμασκῷ; Ἰδοὺ τί ἀφηγοῦνται αἱ Πράξεις 9, 10—19: «Ἦν δὲ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν ἐν ὁράματι ὁ κύριος· Ἀνανία· ὁ δὲ εἶπεν· Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε· ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν· ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθείαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα· Ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, καὶ εἶδεν ἄνδρα Ἀνανίαν ὀνόματι εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρας, ὅπως ἀναβλέψῃ· ἀπεκρίθη δὲ Ἀνανίας· κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ τοῖς ἁγίοις σου ἐποίησεν ἐν Ἱερουσαλὴμ· καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δεῖν πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου· εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ κύριος· πορεύου, ὅτι σκευός ἐκλογῆς ἐστίν μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραὴλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτόν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. Ἀπῆλθεν δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθείς ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας εἶπεν· Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέν με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθεὶς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέως ἀπέπεσαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε, καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν». Πρὸς καὶ Πράξ. 22, 12—17.

Ὁ ποιητὴς ψάλλει μὲ τὴν ποιητικὴν του μοῦσαν τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὸν Παῦλον τοῦ θεράποντος Ἀνανίου, τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀπεσταλμένου εἰς αὐτόν, ἐντελῶς ἐπιγραμματικῶς, ἐξαίρων μόνον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου τελεσθὲν θαῦμα τῆς θεραπείας ἐκ τῆς τυφλώσεως τοῦ Παύλου. Λέγει: «Ὑπονυκτίῳ δὲ λήξει», ἐρμηνεύων προφανῶς τὸ χωρίον «εἶπεν πρὸς αὐτόν ἐν ὁράματι ὁ κύριος», δηλὸν ὅτι ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἦ καθ' ὕπνον. Ἐφανερώθη ἄρα τῷ Ἀνανίᾳ ὁ Κύριος «ὑπονυκτίῳ λήξει», ἥτοι περὶ τὴν χαραυγὴν. Τὸ τελευταῖον λοιπὸν τετράστιχον ἔχει τὴν ἔννοιαν: «Ἐμφανισθεὶς περὶ τὴν χαραυγὴν ὁ Κύριος κατ' ὄναρ τῷ Ἀνανίᾳ, ἀνδρὶ θεοσεβεστάτῳ, διέταξεν αὐτόν νὰ ἔλθῃ ἀμέσως εἰς τὸν Σαῦλον». Ὡραιοτάτη εἶναι ἡ ἐν τῷ κουκουλίῳ ἀντίθεσις. Ὁ ποιητὴς δὲν λησμονεῖ καὶ ὑπὸ τὸν στίχον τὸ δόγμα: «Εἶδεν ὁ Παῦ-

λος τὴν φεγγοτόκον σκοτίαν, ὥπως ἀπομακρύνῃ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τὴν ζοφερὰν ἀχλύν, ἥτοι τὸ κατάμαυρο σκοτάδι, τὴν ἁμαρτίαν». Ἀξιοπαρατήρητοι εἶναι αἱ ἀντιθέσεις: «φεγγοτόκον σκοτίην—ἔδρακε Παῦλος», «Ὅφρα βροτῶν ἀπάξοι—ζοφερὰν ἀχλύν». Τυφλοῦται ὁ Παῦλος κατὰ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς του οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνοίγονται διὰ νὰ ἴδουν τὸ θεῖον καὶ ἀνέσπερον Φῶς, διὸ καὶ «ἔδρακε», ἥτοι εἶδε καὶ ἐθεώρησε τὸ θεῖον Φῶς, τὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου, τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν. Τὸ Φῶς τοῦτο θὰ κομίσῃ καὶ εἰς τὰ Ἔθνη, τὰ τελοῦντα ὑπὸ τὴν ζοφερὰν ἀχλύν τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαθείας, ἵνα ἴδωσι καὶ ταῦτα τὸ θεῖον καὶ γλυκύτατον Φῶς τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ὀφείλουν καὶ τὰ Ἔθνη νὰ ὑποστοῦν τὴν πῆρυσιν τῶν ὕλικῶν αἰσθήσεων διὰ νὰ φανερωθῇ καὶ εἰς αὐτὰ τὸ Φῶς τῆς θεότητος τοῦ οὐρανίου Νυμφίου.

Ἄλλ' ἴδωμεν πῶς ἐν τέλει ὁ ποιητὴς πλέκει τὸν ὕμνον εἰς τὸν ἀναβλέψαντα Παῦλον καὶ κατακλείει τὴν ὁλὴν Ῥῥήν του.

«Φοβεροῖς λόγοισιν εἴξας
Ἀνανίας ἐς διώκτην,
Δράμεν ὄμμασιν κομίζων
90 Τὸ διπλοῦν διπλοῖσι φέγγος.

Χαλεπὸν ζόφον δὲ ῥίψας
Κραδῆς κόρον τε Σαῦλος,
Λοετρὸν δὲ θεῖον ἐνδύς
Χάριτος Θεοῦ γεμίσθη.

95 Ψόγον ἀθλίων Ἑβραίων
Ὅλων ἀνδρικῶς πατήσας,
Συνέχευε λυγρὸν ἔθνος
Τριάδα βροτοὺς διδάσκων.

Φωτὸς ἀειγενέος, Παῦλε, γεμίσθη
100 Φωτογόνους δαΐδας πᾶσιν ἐριζεῖς».

Πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ἀνανίας, «ἀνὴρ εὐλαβὴς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων» (Πράξ. 22, 12) ν' ἀπειθήσῃ εἰς τοὺς φοβεροὺς λόγους τοῦ ἐντέλλοντος αὐτὸν Ἰησοῦ; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ποιητὴς ἐπάγεται: «Ὑπείκων καὶ μὴ ἐναντιούμενος ὁ Ἀνανίας εἰς τοὺς φοβεροὺς λόγους καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἔδραμεν, ἥτοι ἔσπευσε ταχὺ πορευθεὶς εἰς τὸν πρῶτον διώκτην τοῦ Χριστοῦ, φέρων τὸ διπλοῦν «φέγγος», τὸ διπλοῦν φῶς «ὄμμασι διπλοῖσι», ἥτοι εἰς τοὺς διπλοὺς ὀφθαλμούς, τοὺς τε σωματικούς καὶ τοὺς ψυχικούς». Ὁ Ἀνανίας ἔφερεν εἰς τὸν τυφλὸν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν Παῦλον τὸ διπλοῦν φῶς τῆς δράσεως τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σώματος καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ. Ἐπέθεσε τὰς χεῖράς του ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ ἀμέσως ὁ πρότερον τυφλὸς ἀνέβλεψεν. Εἴτα ἐβάπτισεν αὐτόν, διὰ δὲ τοῦ λουτροῦ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐκαθαρίσθη ὁ ἁμαρτωλὸς διώκτης ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ καὶ ἐπικαλεσθεὶς τὸ

ὄνομα τοῦ Κυρίου, «ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου» (Πράξ. 22, 16. 9, 18). «Ὡ τοῦ διπλοῦ θαύματος! Ὡ τῆς μακροθυμίας τοῦ Κυρίου! Ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ διώκτης τοῦ Χριστοῦ Παῦλος «ἠλεήθη, ἵνα ἐν αὐτῷ πρώτῳ ἐνδείξῃται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἄπασαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεῦειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Α' Τιμ. 1, 16).

Τὸ ἐν συνεχείᾳ τετραστίχον διὰ λέξεων ὑπαινισσομένων χωρὶα αὐτοῦ τοῦ Παύλου, ὡς τὸ Α' Κορ. 4, 8: «ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ», Γαλ. 3, 27: «ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» καὶ Ἐφεσ. 5, 25—26: «καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι», περιγράφει τὴν ἐπελοῦσαν διὰ τοῦ βαπτίσματος μεταβολὴν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Παύλου. Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὴν μοῦσαν τοῦ ποιητοῦ νὰ ψάλλῃ τὸ θαῦμα τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ πρώην διώκτη τοῦ Κυρίου: «Ἀπορρίψας δὲ τὸ φοβερόν σκότος καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν «κόρον» τῆς καρδίας αὐτοῦ ὁ Σαῦλος, ὃν ἐταμίευσαν «οἱ σοφὰ φρονούντες» Ῥαββίνοι διὰ τῆς διδαχῆς καὶ διαλεκτικῆς αὐτῶν, ἐνδουθεῖς δὲ διὰ τοῦ θείου λουτροῦ, ἦτοι τοῦ βαπτίσματος, τὸν Χριστὸν, ἐγεμίσθη καὶ ἐπληρώθη ἔκτοτε ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δωρεῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

Ἐν τῷ τελευταίῳ τετραστίχῳ ἐπανέρχεται ὁ ποιητὴς εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν Πράξεων 9, 19—25: «Ἐγένετο δὲ μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς, καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας εἰς Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυνεν Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν». Ὁ ποιητὴς εἶναι σύντομος, ἀλλ' αἱ λέξεις αὐτοῦ εἶναι ἐκλελεγμέναι, ὥστε ν' ἀποδίδωσιν ἐπιγραμματικῶς ὅλον τὸ νόημα τοῦ ἱεροῦ κειμένου τῶν Πράξεων. «Ὅλων τῶν ἀθλίων Ἑβραίων τὸν φόγον, ἦτοι τὴν κατακραυγὴν καὶ τὸ ἐναντίον του μῖσος «πατήσας», ἦτοι ἀψηφήσας καὶ περιφρονήσας «ἀνδρικῶς», δηλ. γενναίως καὶ θαρραλέως ὁ Παῦλος, συνέχεε καὶ ἄνω· κάτω ἐποίει τὸ οἰκτρὸν καὶ ἐλεεινὸν ἔθνος τῶν Ἑβραίων, καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ πλεκτάνας του ἀψηφῶν, ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους τὸ μέγα μυστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος». Εἶναι ἐκδηλος καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀσυμπαθὴς κατὰ τῶν Ἑβραίων διάθεσις τοῦ ποιητοῦ, ἣν πολλαχοῦ τῶν ποιημάτων του ἐμφανίζει.

Πλήρης θαυμασμοῦ πρὸ τοῦ φωτοδότου Ἀποστόλου, ἀναφωνεῖ ἐν τῷ κουκούλῳ, τῷ ἐν εἵδει φωτοστεφάνου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὑμνουμένου πρωταπο-

στόλου ἱσταμένῳ, ὁ ὕμνωδός, τὴν δλὴν αὐτοῦ Ὡδὴν κατακλείων: «ᾧ Παῦλε, ἐγεμίσθης Φωτὸς ἀϊδίου, εἰς πάντας δὲ τοὺς ἀνθρώπους, πασῶν τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν γενεῶν, πάσης ἡλικίας, τάξεως ἢ καταστάσεως καὶ φύλου, ἀμιλλᾶσαι μεταξὺ δλων τῶν μαθητῶν καὶ ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, ὅπως μεταδώσης τὰς φωτογόνους λαμπάδας τῆς θείας χάριτος».

Φοδοῦμαι μήπως ἀμαυρώσω τὸ κάλλος τῆς φράσεως τοῦ θείου ὕμνωδοῦ καὶ μήπως πάρηχος καὶ ἀμελὴς ἡ ἰδική μου φωνὴ προσκρούσῃ εἰς τοὺς ὠραίους ἤχους καὶ εἰς τὸ ἐναρμόνιον ἄσμα τοῦ θεσπεσίου κιθαρωδοῦ καὶ ποιητοῦ, διὸ καὶ τὸ τέρμα τοῦ ἄσματός του ἀφίημι εἰς τὸ νὰ περατώσῃ ἕτερος χρυσολόγος Πατὴρ καὶ ῥήτωρ καὶ μαθητὴς ἀντάξιός τοῦ Χρυσοστόμου, Π ρ ό κ λ ο ς (434—447) ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: «Ταρσὸς ἦνεγκεν, ἀλλὰ παράδεισος ἦρπασεν. Δαμασκὸς ἀνεγέννησεν, ἀλλ' ὁ κόσμος ἐμακάρισεν. Ῥώμη ἔθαψεν, ἀλλ' οὐρανὸς ἐστεφάνωσεν. Τὰ στίγματα τῷ σώματι ἐνύγησαν, ἀλλὰ πᾶσα γλῶσσα τὸν ἀγῶνα εὐφήμησεν. Εὐθὺς ἐορτῶν ἀνατέλλουσιν ἀκτῖνες, καὶ πάντα θαύματος γέμει τοῦ Παύλου. Αἱ ἐπιστολαί, σωτηρίας δίκτυα· τὰ σουδάρια, παθῶν δρέπανα· ἡ γλῶσσα, αὐλὸς τοῦ σταυρωθέντος· τὸ πτώμα, οἰκουμένης ἔγερμα· ἡ τυφλότης, πίστεως ὀξυδορκία· ἡ σαργάνη, εὐαγγελίου σαγήνη· αἱ πληγαί, οἰκουμένης ἰάματα· οἱ δρόμοι, βραθείων πρόξενοι· τὸ ναυάγιον, Ἐκκλησίας πηδάλιον· αἱ ἀλύσεις, ἀγάπης σύνδεσμος· τὸ αἷμα, σπονδὴ φιλανθρωπίας· ὁ τάφος, Ῥωμαίων εὐγένεια· ἡ μνήμη, ὁ ρ ο δ ὁ ξ ω ν καύχημα»¹.

1. Migne, PG 65, 820 A/B.